

Profesionalna adaptabilnost i karijerna pripremljenost učenika pomorskih škola u Hrvatskoj

Galić, Marko

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:032524>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2021-05-17**

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository of evaluation works](#)

Sveučilište u Zadru

Odjel za psihologiju

Sveučilišni jednopredmetni preddiplomski studij psihologije

Marko Galić

**Profesionalna adaptabilnost i karijerna
pripremljenost učenika pomorskih škola u
Hrvatskoj**

Završni rad

Zadar, 2020.

Sveučilište u Zadru

Odjel za psihologiju

Sveučilišni jednopredmetni preddiplomski studij psihologije

Profesionalna adaptabilnost i karijerna pripremljenost učenika pomorskih škola u Hrvatskoj

Završni rad

Student/ica:

Marko Galić

Mentor/ica:

izv. prof. dr. sc. Ana Slišković

Zadar, 2020.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Marko Galić**, ovime izjavljujem da je moj **završni** rad pod naslovom **Profesionalna adaptabilnost i karijerna pripremljenost učenika pomorskih škola u Hrvatskoj** rezultat mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mogega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mogega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 27. kolovoza 2020.

Sadržaj

SAŽETAK	1
SUMMARY	2
1. UVOD	3
1.1. POMORSTVO I STRES	3
1.1.1. Stresori u pomorstvu.....	3
1.1.2. Posljedice izloženosti stresorima.....	4
1.1.3. Fizičko zdravlje	4
1.1.4. Psihološka dobrobit	5
1.2. MOTIVACIJA ZA BAVLJENJE POMORSTVOM	5
1.2.1. Motivirajući aspekti za bavljenje pomorstvom	5
1.2.2. Demotivirajući aspekti za bavljenje pomorstvom	6
1.2.3. Preostali nalazi o motivaciji za bavljenje pomorstvom	7
1.2.4. Zaključno o motivaciji za bavljenje pomorstvom	7
1.3. DEFINICIJE KONSTRUKATA I NJIHOVI KORELATI	7
1.3.1. Profesionalna adaptabilnost (karijerna prilagodljivost).....	7
1.3.2. Korelati profesionalne adaptabilnosti	8
1.3.3. Karijerna (profesionalna) pripremljenost	9
1.3.4. Korelati karijerne pripremljenosti	9
1.4. TEORIJSKI OKVIR.....	10
1.5. POLAZIŠTE I CILJ ISTRAŽIVANJA	10
2. PROBLEMI I HIPOTEZE	11
2.1. Problemi	11
2.2. Hipoteze.....	11
3. METODA	12
3.1. Sudionici.....	12
3.2. Instrumenti.....	12
3.3. Postupak	13
4. REZULTATI	14
5. RASPRAVA	19
5.1. Odabir karijere.....	19
5.2. Razlike u profesionalnoj adaptabilnosti i karijernoj pripremljenosti između učenika koji namjeravaju i ne namjeravaju nastaviti karijeru u pomorstvu.....	20

5.3. Doprinos školskog uspjeha i profesionalne adaptabilnosti objašnjavanju karijerne pripremljenosti.....	22
5.4. Doprinos i ograničenja provedenoga istraživanja	22
6. ZAKLJUČCI	23
7. LITERATURA	24
8. PRILOZI	30

SAŽETAK

Pomorstvo je iznimno specifično, zahtjevno i izazovno zanimanje, a važnost pomorstva ogleda se u ulozi koju ima u međunarodnoj razmjeni dobara. Ovo je istraživanje potaknuto nedostatkom kvantitativnih istraživanja profesionalne motivacije budućih pomoraca. Cilj istraživanja bio je ispitati razlikuju li se učenici pomorskih škola koji namjeravaju nastaviti karijeru u pomorstvu od onih koji ne namjeravaju nastaviti karijeru u pomorstvu u razinama profesionalne adaptabilnosti i karijerne pripremljenosti. U istraživanju je sudjelovalo 390 učenika završnih razreda sedam pomorskih škola u Hrvatskoj, a pripremljeni je Upitnik sadržavao sociodemografska pitanja, Upitnik profesionalne adaptabilnosti i Upitnik ostvarenja zadataka konstrukcije karijere kojim se mjerila karijerna pripremljenost. Utvrđeno je kako petina polaznika završnih razreda pomorskih škola ne namjerava nastaviti karijeru u pomorstvu. Nije utvrđena razlika u nijednoj dimenziji profesionalne adaptabilnosti između učenika koji namjeravaju i onih koji ne namjeravaju nastaviti karijeru u pomorstvu. Međutim, rezultati su pokazali da su učenici koji namjeravaju nastaviti karijeru u pomorstvu karijerno pripremljeniji u odnosu na učenike koji ne namjeravaju nastaviti karijeru u pomorstvu. Preciznije, učenici koji namjeravaju nastaviti karijeru u pomorstvu su napredniji u *donošenju odluka* te su bolje istražili potencijalna zanimanja i razvili odgovarajuće vještine. Multiplom regresijskom analizom je utvrđeno kako učenici koji su *usredotočeniji* na svoju profesionalnu budućnost; s višom razinom *kontrole* - savjesniji, odlučniji i organiziraniji u izvođenju zadataka profesionalnog razvoja i radnih tranzicija; *znatiželjniji* u istraživanju različitih mogućih pojmova o sebi i budućih scenarija te *samopouzdaniji* su *karijerno pripremljeniji*. Nalazi istraživanja ukazuju na važnost promišljanja o bavljenju pomorstvom, ali i upoznavanja sa svim značajkama pomorske profesije prije odabira karijere u pomorstvu.

Ključne riječi: pomorstvo, pomorske škole, odabir karijere, profesionalna adaptabilnost, karijerna pripremljenost

SUMMARY

Seafaring is very demanding, challenging and specific profession which has crucial role in international merchandise trade. Due to lack of quantitative studies of vocational motivation among future seafarers, this study was conducted. The aim of this was study to compare pupils who intend to continue career in seafaring and those who do not in career adaptability and career preparedness. Participants were 390 final grades maritime high school pupils of 7 maritime high schools in Croatia who completed following questionnaires: Personal Information Questionnaire, Career Adapt-Abilities Scale and Student Career Construction Inventory which was used to assess career preparedness. The results show that one fifth of the maritime high school pupils do not intend to continue career in seafaring. No differences were found in any of four dimensions of career adaptability between pupils who intend to continue career in seafaring and those who will continue career in some other profession. However, results suggest that pupils who intend to continue career in seafaring have higher levels of career preparedness than pupils who do not intend to continue career in seafaring. More precisely, pupils who intend to continue career in seafaring scored higher on the 3 subscales of Student Career Construction Inventory: *Exploring occupations*, *Making decisions* and *Skilling*. It was also found that all four dimensions of career adaptability (*Concern*, *Control*, *Curiosity*, *Confidence*) are significant predictors of career preparation. The findings of the study indicate how important careful consideration and familiarizing with all aspects of seafaring profession are before choosing the career in seafaring.

Key words: seafaring, maritime high schools, career choice, career adaptability, career preparedness

1. UVOD

Prema izvješću UN-ove konferencije za trgovinu i razvoj, 80% međunarodne razmjene dobara odvija se pomorskim putem, a u zemljama u razvoju taj je postotak i viši (UNCTAD, 2019). Unatoč rastućoj važnosti pomorstva za svjetsko gospodarstvo, različiti izvori ističu nedostatak radne snage. U svijetu će 2025. godine nedostajati gotovo 150 000 pomoraca (BIMCO, 2015), dok će se ta brojka do sredine 21. stoljeća popeti na preko 360 000 (MTI network, 2015). Uzimajući u obzir neprestano razvijanje novih tehnologija u četvrtoj industrijskoj revoluciji koje uvjetuje potrebu za kvalificiranim i obrazovanim radnim kadrom, kao i globalizacijske procese koji su utjecali na promjenu rukovođenja u pomorstvu, moguće je ustvrditi kako su tradicionalno visoki radni zahtjevi u pomorstvu postali još zahtjevniji. U obavljanju svojih radnih zadataka pomorci doživljavaju svakodnevan stres koji proizlazi iz različitih izvora.

1.1. POMORSTVO I STRES

Po svojoj je prirodi pomorstvo vrlo specifično zanimanje, a neki odlaze korak dalje (Barnett, Gatfield, Overgaard, Pekcan i Graveson, 2006) određujući ga kao poziv koji ne poznaje nacionalne granice. Iako su uvjeti rada pomoraca napredovali, brojni faktori poput visokih radnih zahtjeva, svakodnevnih opasnosti kao što su napadi pirata i izloženosti riziku te atmosfere neizvjesnosti utječu na zdravstveno stanje pomoraca (MacLachlan, Kavanagh i Kay, 2012).

1.1.1. Stresori u pomorstvu

U svome se zanimanju pomorci susreću s različitim vrstama stresora poput psihosocijalnih, okolišnih i radnih (Comperatore, Rivera i Kingsley, 2005). *Psihosocijalni stresori* podrazumijevaju karakterističan način života pomoraca koji uključuje dugu odvojenost od obitelji koja u najboljim okolnostima traje najmanje šest mjeseci godišnje (Alderton i sur, 2004), što je prema Oldenburgu, Jetzenu, Latzi i Bauru (2009) glavni psihosocijalni stresor; usamljenost (Carotenuto, Molino, Fasanaro i Amenta, 2012) i izolaciju (Iversen, 2012). *Okolišni stresori* uključuju buku i vibracije, loše vremenske uvjete i kretanje broda (Oldenburg, Baur i Schlaich, 2010), vrućinu (Rengamani i Murugan, 2012), ograničene rekreacijske mogućnosti (Carotenuto i sur., 2012) kao i ograničen utjecaj na kvalitetu i kvantitetu hrane na brodu (Oldenburg, Harth i Jensen, 2013). *Radni stresori* vezuju se uz prirodu posla na brodu i u njih se ubrajaju visoki radni zahtjevi (u vidu prekovremenih radnih sata i radnog opterećenja), razina kontrole nad poslom; odnosi s radnim kolegama, podrška od kolega i poslodavca,

sigurnost posla (Iversen, 2012), kratki vremenski rokovi te nedovoljna obučenosť niže rangiranih članova posade (Oldenburg i sur., 2009).

S obzirom na specifičnost zanimanja, pomorci se susreću i s određenim stresorima koji bi se mogli svrstati u *stresore vezane uz zanimanje*. U ovu skupinu stresora spada rad u multinacionalnim posadama što označava rad u multikulturalnom okruženju gdje su potrebe, vrijednosti i očekivanja članova posade različiti što može predstavljati izvor poteškoća. Ostali *stresori vezani uz zanimanje* uključuju *kriminalizaciju pomoraca* i *življenje dva odvojena života* (Slišković, 2017). *Kriminalizacija pomoraca* odnosi se na nepoštivanje procedura i ljudskih prava u istragama pomorskih nesreća (Iversen, 2012). *Življenje dva odvojena života* podrazumijeva život na brodu sa svim posebnostima rada na moru i život po povratku u obitelj gdje izvor stresa postaju različiti obiteljski problemi (Hafez, 1999).

1.1.2. Posljedice izloženosti stresorima

Izloženost stresorima kod pomoraca, koji se bave jednom od najzahtjevnijih profesija (Sanden i sur., 2014), može se promatrati kroz dvije vrste posljedica: fizičko zdravlje i psihološku dobrobit.

1.1.3. Fizičko zdravlje

Posljedice različitih vrsta stresora mogu se ogledati u učestalim glavoboljama, nesanici, nedostatku koncentracije i smanjenoj produktivnosti (Iversen, 2012), ali i umoru. Hystad, Saus, Sætrevik i Eid (2013) objašnjavaju kako se umor pojavljuje uslijed prethodno spomenutog radnog opterećenja, nedovoljnog broja ljudi u posadama, nedovoljno dugih perioda odmora između smjena, deprivacije sna, učestalih promjena vremenskih zona i poremećenog cirkadijurnog ritma, a Slišković (2010) navodi kako je poremećen cirkadijurni ritam usred smjenskog rada važan čimbenik u razvoju smetnji spavanja, ali i težih oboljenja poput onih u kardiovaskularnom i gastrointestinalnom sustavu. U odnosu na opću populaciju, rizični faktori za obolijevanje od kardiovaskularnih bolesti češći su kod pomoraca (Oldenburg, Baur i Schlaich, 2010).

Izlaz od doživljenog stresa neki pomorci pronalaze u zlouporabi alkohola i duhana koje konzumiraju češće u odnosu na opću populaciju (Pougnnet i sur., 2014), a nalazi Coggon, Harris, Brown, Rice i Palmer (2010) sugeriraju kako u odnosu na ostala zanimanja pomorci imaju najvišu stopu smrtnosti od bolesti vezanih uz konzumaciju alkohola.

1.1.4. Psihološka dobrobit

Uslijed zahtjevnih uvjeta rada pomorci mogu doživjeti povišene razine anksioznosti i ljutnje, frustraciju, sindromom kronične odgovornosti (Iversen, 2012) i sagorijevanje (Oldenburg, Jensen i Wegner, 2012). Zadovoljstvo poslom i namjera za napuštanjem profesije (Slišković, 2017) smatraju se pokazateljima dobrobiti na poslu. Na uzorku hrvatskih pomoraca utvrđeno kako zadovoljstvo poslom pozitivno predviđa zadovoljstvo životom, a negativni korelati zadovoljstva životom su depresivnost, stres te usamljenost u ljubavi i obitelji (Penezić, Slišković i Kevrić, 2013).

1.2. MOTIVACIJA ZA BAVLJENJE POMORSTVOM

S obzirom na poteškoće iznijete u prethodnom odjeljku s kojima se pomorci svakodnevno susreću, nameće se pitanje *što* motivira mlade ljude da se odluče na bavljenje pomorstvom – djelatnosti u kojoj radni uvjeti zahtijevaju naporan rad, a poslodavci očekuju odanost, ostvarenje ciljeva te prihvaćanje organizacijskih vrijednosti i kulture (Kanev, Toncheva, Terziev i Narleva, 2017).

Iako je Hrvatska tradicionalno pomorska zemlja, koja je prema broju zapovjednika i časnika sedma država Europske Unije (European Maritime Safety Agency, 2019) dosad je kod nas provedeno samo jedno istraživanje (Slišković, Galić i Russo, 2020) koje je za cilj imalo ispitati razloge za upis pomorske škole i fakulteta kod učenika odnosno studenata u Hrvatskoj.

1.2.1. Motivirajući aspekti za bavljenje pomorstvom

Unatoč zahtjevnosti pomorstva, više je čimbenika koje mladi ističu kao razloge zbog kojih upravo pomorstvo odabiru kao svoju karijeru.

Motivi za odabiranje pomorstva mogu se klasificirati na više načina pa tako Kalvaitiene, Bartuseviciene i Senčila (2011) razlikuju *ekonomske*, *socijalne* i *psihološke* motive, dok Slišković i suradnici (2020) na hrvatskom uzorku učenika završnih razreda srednjih pomorskih škola pronalaze dvije skupine motiva za upis srednje škole pomorskog usmjerenja: motive *vezane* za pomorsku profesiju i motive *nevezane* za pomorsku profesiju. U motive *vezane* za pomorsku profesiju spadaju *snažni intrinzični profesionalni motivi*, *ekstrinzični profesionalni motivi*, *istraživanje vlastitih interesa i tradicija*. U skupinu motiva *nevezanih* uz pomorsku profesiju spadaju *prisilan odabir*, *slučajan odabir kao rezultat neodlučnosti* i *faktori vezani za školu*. Kalvaitiene i suradnici (2011) u *ekonomske* motive ubrajaju dobru plaću, mogućnost osiguravanja dobrobiti svoje obitelji, mogućnosti razvoja karijere i slično. U *socijalne* motive

ubrajaju se želja za stjecanjem edukacije, odgovornost pomorskog posla i perspektivnost profesije. U *psihološke* se motive ubrajaju zanimljivost posla i ostvarivanje snova da se postane časnik (zapovjednik broda ili upravitelj stroja).

Preostali se motivi za bavljenje pomorstvom utvrđeni u ranijim studijama na stranim uzorcima učenika i studenata mogu klasificirati slijedeći Maslowljevu *Teoriju hijerarhije potreba* (1943), preciznije potrebe za *sigurnošću*, *poštovanjem* i *samoaktualizacijom*. Bolje karijerne mogućnosti (Kanev i sur., 2017; Lin, Guo, Hsieh, Lee i Chang, 2015; Szozda i sur., 2014), veća zarada (Berzins i Barbare, 2013; Dragomir, 2013; Gonzalez, Semjonovs, Bogdanecs i Ozola, 2014; Fei i Lu, 2014; Kanev i sur., 2017; Pallis i Ng, 2011; Ruggunan i Kanegoni, 2017; Szozda i sur., 2014; Wang, 2005, prema Lu, Weng, Huang, Leung i Wang, 2018) i sigurnost posla (Fei i Lu, 2014; Ruggunan i Kanegoni, 2017) spadaju u motive kojima se zadovoljavaju potrebe za *sigurnošću*. U motive koji ispunjavaju potrebe za *poštovanjem* mogu se ubrojiti status (Ruggunan i Kanegoni, 2017) i poštovanje zajednice (Szozda i sur., 2014) koji proizlaze iz zahtjevnosti pomorskog posla. Mladi percipiraju pomorstvo kao zanimanje u kojem mogu ostvariti svoje potencijale pa se u skupinu motiva kojima se zadovoljavaju potrebe za *samoaktualizacijom* svrstavaju mogućnost upoznavanja svijeta, odnosno različitih kultura (Berzins i Barbare, 2013; Gonzalez i sur., 2014.; Kanev i sur., 2017; Szozda i sur., 2014; Wang, 2005 prema Lu i sur., 2018), želja za provjeravanjem vlastitih mogućnosti i samoostvarenjem (Szozda i sur., 2014) te priroda posla koja doprinosi razvoju karaktera (Berzins i Barbare, 2013).

1.2.2. Demotivirajući aspekti za bavljenje pomorstvom

Spoznaje o čimbenicima koje adolescente odbijaju od bavljenja pomorstvom važne su za obrazovne institucije, ali i stručnjake u profesionalnom savjetovanju.

Na uzorku kineskih studenata nautičkog usmjerenja Fei i Lu (2014) su utvrdili kako dugotrajna odvojenost od obitelji, zabrinutost za odgajanje djece i njihovo obrazovanje te mogućnost pronalaska jednako dobro plaćenog posla na kopnu mogu utjecati na prestanak bavljenja pomorstvom. Wang (2005) ističe kako teški uvjeti rada i odvojenost od obitelji čine pomorstvo manje privlačnim zanimanjem. Gonzalez i suradnici (2014) navode kako strah od pirata, vremenski uvjeti, zahtjevan studij, malo slobodnog vremena, morska bolest i život u kabini spadaju u negativne aspekte pomorstva.

1.2.3. Preostali nalazi o motivaciji za bavljenje pomorstvom

Posebnost pomorstva u odnosu na ostala zanimanja koja se obavljaju na kopnu očituje se i u individualnim značajkama koje su važne za buduće pomorce. Fei i Lu (2014) su korištenjem neuralnih mreža otkrili kako oni studenti koji imaju jasnu viziju buduće karijere pri upisu pomorskog studija pokazuju namjeru da u pomorstvu ostanu dulji vremenski period.

Lin i suradnici (2015), kao i Guo, Liang i Ye (2015) naglašavaju važnost intrinzične motivacije pri odabiru pomorstva kao karijere, pri čemu Guo i suradnici (2015) prepoznaju poseban način života kakav se vodi na brodu i socijalni kontekst kao dodatne čimbenike koji utječu na odabir karijere u pomorstvu.

1.2.4. Zaključno o motivaciji za bavljenje pomorstvom

S obzirom na prethodno navedene (de)motivirajuće aspekte za bavljenje pomorstvom, iznimno je važno da se potencijalni kandidati pri profesionalnom savjetovanju upoznaju sa svim aspektima bavljenja pomorstvom kako bi bili u mogućnosti donijeti kvalitetnu profesionalnu odluku i ukoliko je to potrebno, okrenuti se nekoj drugoj obrazovnoj instituciji s ciljem pronalaska odgovarajućeg radnog mjesta (Obando-Rojas, Gardner i Naim, 1999). Isti autori predlažu da kandidati zadovoljavaju određenim minimalnim fizičkim i psihološkim zahtjevima s ciljem smanjivanja broja kandidata koji u konačnici odustaju od plovidbe. Osim toga, zainteresirani bi kandidati trebali steći potpuniju sliku o budućem zanimanju i procesu zaposlenja s istim ciljem - pronalaskom odgovarajućeg radnog mjesta.

1.3. DEFINICIJE KONSTRUKATA I NJIHOVI KORELATI

S obzirom na ranije navedene spoznaje o pomorstvu u ovom su se istraživanju ispitivali *profesionalna adaptabilnost* i *karijerna pripremljenost* jer su se činili potencijalno važnima za učenike pomorskih škola, a u dosadašnjim istraživanjima profesionalne motivacije budućih pomoraca ovi se konstrukti nisu proučavali.

1.3.1. Profesionalna adaptabilnost (karijerna prilagodljivost)

Profesionalna adaptabilnost je psihosocijalni konstrukt koji se odnosi resurse (izvore) pojedinca za nošenje s trenutnim i budućim zadacima, tranzicijama i traumama koje u njihovoj radnoj ulozi u većoj ili manjoj mjeri utječu na njihovu socijalnu integraciju (Savickas, 1997). Prema Savickasu (2013), ljudi se razlikuju u mjeri u kojoj žele razviti vjerovanja (što naziva

spremnost na prilagodbu) i sposobnostima (*resursi prilagodljivosti*) da izvedu ponašanja (*adaptivni odgovori*) kojima rješavaju promjenjive okolišne uvjete što u konačnici dovodi do integracije i usklađenosti s njihovom radnom ulogom (*rezultati prilagodbe*).

Izvori prilagodbe oblikuju specifičan stil prilagodbe kroz strategije koje pojedinac koristi kako bi izveo cilju usmjerena, tj. adaptivna ponašanja. Rudolph, Lavigne i Zacher (2017) navode kako se izvori sposobnosti prilagodbe mogu promatrati i kao *psihološki kapital*. Takvu vrstu kapitala karakterizira pozitivno psihološko stanje pojedinca koje obilježavaju četiri sastavnice: a) samopouzdanje za uspjeh u izazovnim zadacima; b) optimizam o sadašnjem i budućem uspjehu; c) ustrajanje u ciljevima i, onda kada je potrebno, preusmjeravanje puteva koji vode do ciljeva kako bi se uspjelo i d) pokazivanje otpornosti potrebne za postizanje uspjeha pri suočavanju sa zahtjevnim i neugodnim situacijama. Ukoliko se pojedinac uspješno adaptira, tada je konačan ishod prilagodbe *harmonija* vidljiva u uspjehu koji pojedinac ostvaruje, zadovoljstvu koje osjeća i postignutoj stabilnosti.

1.3.2. Korelati profesionalne adaptabilnosti

Johnston, Luciano, Maggiori, Ruch i Rossier (2013) navode kako adaptabilnost karijere doprinosi subjektivnoj dobrobiti i pozitivnom životnom funkcioniranju. Nalazi Wilkins i suradnika (2014) na uzorku talijanskih srednjoškolaca impliciraju kako učenici koji imaju odgovarajuće sposobnosti uz čiju pomoć mogu ostvariti uvjerenja o svojim ciljevima percipiraju sebe karijerno prilagodljivijima u odnosu na ostale. Ispitujući odnos zadovoljstva životom i osjećaja moći kao komponenti *pozitivnog razvoja mladih* (Lerner, 2006) s karijernom adaptabilnosti, Hirschi (2009) je utvrdio kako *emocionalna stabilnost* i *ekstraverzija* doprinose razvoju karijerne adaptabilnosti, a razvoj karijerne adaptabilnosti značajno predviđa razvoj osjećaja moći te je pozitivno povezan sa zadovoljstvom životom. Meta-analiza Rudolpha i suradnika (2017) je pronašla pozitivnu povezanost između osobina ličnosti *Petfaktorskog* modela i profesionalne adaptabilnosti. Pet crta ličnosti objašnjava 52% varijance profesionalne adaptabilnosti.

Resursi profesionalne adaptabilnosti pozitivno doprinose istraživanju, profesionalnoj posvećenosti (Negru-Subtirica, Pop i Crocetti, 2015), karijernoj odlučnosti (Gunkel, Schlaegel, Langella, i Peluchette, 2010), ali predviđaju i karijerno planiranje i profesionalnu samoefikasnost (Hirschi, Hermann i Keller, 2015). Iz ovih nalaza proizlazi da je profesionalna adaptabilnost antecedent karijerne pripremljenosti.

1.3.3. Karijerna (profesionalna) pripremljenost

Karijerna pripremljenost je stanje opreza (eng. *vigilance*) prema različitim prijetnjama karijernoj dobrobiti, ali i spremnosti na iskorištavanje raspoloživih prilika i resursa (Lent, 2013). Prema Savickasovoj *Teoriji izgradnje karijere* (2005), ključni aspekti karijerne pripremljenosti su *planiranje, donošenje odluka, samopouzdanje i istraživanje zanimanja*. Super (1980) navodi kako se samopoimanje tijekom vremena i pod utjecajem iskustva mijenja, a prema teoriji izgradnje karijere izgradnja karijere ujedno je i izgradnja pojma o sebi. Iz toga proizlazi kako je razvoj karijere cjeloživotan i sastoji se od pet faza: *rast, istraživanje, utemeljenje, održavanje i opadanje*. U fazi *istraživanja* (od 14. do 24. godine) pojedinac se nalazi pred nekoliko zadataka izgradnje karijere: *kristaliziranja, specificiranja i implementacije* izbora zanimanja (Super, Savickas i Super, 1996).

Jedan od najvažnijih zadataka u fazi istraživanja je donošenje kvalitetnih karijernih odluka. Postojanje jasnog karijernog izbora i posvećenost istom izboru se stoga, može koristiti kao pokazatelj karijerne pripremljenosti. Uspješno rješavanje zadataka u razdoblju *istraživanja* izgradnje karijere podrazumijeva formiranje jasne vizije o karijernim ciljevima, istraživanje različitih opcija, odabiranje određenog zanimanja, stjecanje odgovarajućeg obrazovanja i tranzicija iz obrazovne institucije na posao (Černja, Babarović i Šverko, 2018).

1.3.4. Korelati karijerne pripremljenosti

Visoke razine karijerne pripremljenosti imaju pozitivne ishode na različitim poljima života adolescenta kao što su karijerni i akademski ishodi te subjektivna dobrobit. Tako su visoke razine karijerne pripremljenosti pozitivno povezane s: posvećenošću poslu i organizaciji (Nägele i Neuenschwander, 2014), zadovoljstvom karijernim izborom (Kleiman i sur., 2004) i zadovoljstvom poslom (Hirschi, 2014). Busacca i Taber (2002) izvještavaju o jasnijim karijernim planovima kod adolescenata s višim razinama karijerne pripremljenosti u odnosu na one s nižim razinama karijerne pripremljenosti. Karijerna pripremljenost pozitivno je povezana sa školskim uspjehom adolescenata (Oliveira, Taveira i Porfeli, 2017), a karijerno pripremljeniji adolescenti više su uključeni u školske aktivnosti (Perry, Liu i Pabian, 2010). Skorikov (2007) izvještava kako su adolescenti s višim razinama karijerne pripremljenosti socijalno adaptiraniji, emocionalno stabilniji i zadovoljniji životom.

1.4. TEORIJSKI OKVIR

Provedeno istraživanje kao širi teorijski okvir koristi Savickasovu teoriju izgradnje karijere (2005). *Teorija izgradnje karijere* u multikulturalnom društvu i globalnoj ekonomiji objašnjava kako pojedinci izgrađuju sebe, određuju smjer svojih radnih ponašanja i pronalaze značenje svojih karijera.

Naglašava se kako je potrebno da pojedinac bude prilagodljiv na različite tranzicije koje se događaju u poslu, ali i spreman na cjeloživotno učenje kako bi bio konkurentan na tržištu rada, odnosno iskoristio raspoložive prilike. *Teorija izgradnje karijere* određuje četiri globalne dimenzije profesionalne adaptabilnosti pri čemu ih organizira u tri razine. Na najvišoj se razini, koja je i najapstraktnija, nalaze četiri dimenzije središnjeg konstrukta ove teorije - profesionalne adaptabilnosti koje se proučavaju u ovome radu: *usredotočenost*, *kontrola*, *znatiželja* i *samopouzdanje*. Nabrojane dimenzije predstavljaju izvore adaptabilnosti i strategije koje pojedinci koriste kako bi se uspješno nosili sa socijalnim izazovima u izgradnji njihove karijere. *Usredotočenost* je svijest o važnosti pripreme za sutra pri čemu se prošla iskustva povezuju sa sadašnjom situacijom u željenu budućnost. *Kontrola* uključuje samodiscipliniranje, savjesnost, odlučnost i organiziranost u izvođenju zadataka profesionalnog razvoja i radnih tranzicija. *Znatiželja* se odnosi na radoznalost i istraživanje međusobnog slaganja *pojma o sebi* i svijeta rada. Pojedinci koji su istražili svijet, imaju više znanja o vlastitim sposobnostima, interesima i vrijednostima, ali i o zahtjevima i pozitivnim stranama različitih zanimanja. *Samopouzdanje* se veže za osjećaj samoefikasnosti o sposobnostima pojedinca da izvrši ono što je potrebno za odgovarajuće obrazovne i radne odluke, a izbor karijere zahtijeva rješavanje složenih problema. Ukoliko postoji neslaganje između četiriju globalnih dimenzija tada se pojavljuju poteškoće u kristaliziranju karijernih preferenci i odabira zanimanja. Na srednjoj se razini nalaze specifične skupine stavova, vjerovanja i kompetencija za svaku dimenziju koji oblikuju adaptivna ponašanja s ciljem ovladavanja razvojnim zadacima, radnim tranzicijama i traumama. Na najnižoj i najkonkretnijoj razini nalaze se ponašanja suočavanja za svaku od dimenzija.

1.5. POLAZIŠTE I CILJ ISTRAŽIVANJA

Želeći proširiti spoznaje jedinog dosadašnjeg kvalitativnog istraživanja o profesionalnoj motivaciji budućih pomoraca u Hrvatskoj (Slišković i sur., 2020), prema kojima trećina učenika trećih i četvrtih razreda pomorskih škola ne namjerava nastaviti karijeru u pomorstvu, cilj ovog

završnog rada bio je ispitati razlikuju li se učenici pomorskih škola koji namjeravaju nastaviti karijeru u pomorstvu od onih koji ne namjeravaju nastaviti karijeru u pomorstvu u razinama profesionalne adaptabilnosti i karijerne pripremljenosti. Dodatno, s obzirom na ranije nalaze prema kojima je profesionalna adaptabilnost antecedent karijerne pripremljenosti (Gunkel i sur., 2010; Hirschi i sur., 2015; Negru-Subtirica i sur., 2015) ovim se istraživanjem htjelo provjeriti doprinose li različite dimenzije profesionalne adaptabilnosti objašnjenju karijerne pripremljenosti.

2. PROBLEMI I HIPOTEZE

2.1. Problemi

- 1.** Usporediti učenike koji namjeravaju nastaviti karijeru u pomorstvu i one koji namjeravaju nastaviti svoju karijeru u nekoj drugoj profesiji u razinama *profesionalnej adaptabilnosti i karijerne pripremljenosti*
- 2.** Ispitati doprinos školskog uspjeha i *profesionalne adaptabilnosti* u objašnjenju *karijerne pripremljenosti*.

2.2. Hipoteze

- 1.** Prema nalazima Slišković i suradnika (2020) trećina učenika završnih razreda pomorskih škola u Hrvatskoj se ne namjerava nastaviti baviti pomorstvom.
 - a)** Jedna od odrednica *izvora prilagodbe* kao *psihološkog kapitala* je ustrajanje u ciljevima i, onda kada je potrebno, preusmjerenje puteva koji vode do ciljeva kako bi se uspjelo (Rudolph i sur., 2017). Tijekom tri, odnosno četiri godine srednjoškolskog obrazovanja, učenici istražuju moguće pojmove o sebi i buduće scenarije profesionalnog razvoja kako bi donijeli ispravnu odluku o budućoj karijeri. Iz toga se razloga očekuje kako se učenici koji namjeravaju i oni koji ne namjeravaju nastaviti karijeru u pomorstvu neće razlikovati u *profesionalnoj adaptabilnosti*.
 - b)** Prema Superovom konceptu *životno-karijerne duge*, razvoj karijere je cjeloživotan, a u njegovoj drugoj fazi koja se naziva *istraživanje* (14-24 god) jedan od ključnih zadataka je donošenje kvalitetnih karijernih odluka. Černja i suradnici (2018) navode kako se kao pokazatelj *karijerne pripremljenosti* u adolescenciji može uzeti postojanje jasnog karijernog izbora i posvećenost istom izboru. Iz ovoga proizlazi kako će učenici koji namjeravaju nastaviti karijeru u pomorstvu biti karijerno pripremljeniji od onih koji to ne namjeravaju.

2. S obzirom da je profesionalna adaptabilnost antecedent karijerne pripremljenosti (Gunkel i sur., 2010; Hirschi i sur., 2015; Negru-Subtirica i sur., 2015), kao i da je u dosadašnjim studijama utvrđena pozitivna povezanost karijerne pripremljenosti sa školskim uspjehom adolescenata (Oliveira i sur., 2017), za očekivati je kako će školski uspjeh i *profesionalna adaptabilnost* značajno pozitivno doprinosti objašnjavanju varijance *karijerne pripremljenosti*. Učenici s višim razinama profesionalne adaptabilnosti i boljim ocjenama će biti karijerno pripremljeniji.

3. METODA

3.1. Sudionici

U istraživanju je sudjelovalo 472 učenika iz sedam pomorskih škola u Hrvatskoj (Pomorska škola Split, Pomorska škola Zadar, Pomorsko-tehnička škola Dubrovnik, Srednja škola Korčula, Srednja škola Ambroza Haračića Mali Lošinj, Prometno-tehnička škola Šibenik i Tehnička škola Šibenik). U obradu podataka nisu ušla 82 učenika koji nisu uopće ili su djelomično ispunili pripremljeni Upitnik, pa se konačan uzorak sastojao od 390 učenika. Pri tome su učenice sačinjavale 2.82% uzorka (N=11), dok 5.64% učenika (N=22) nije odgovorilo na pitanje o spolu. Prosječna dob sudionika je 17.62 godine ($SD=0.66$). 191 učenik (48.97%) bio je polaznik programskog usmjerenja *pomorski nautičar*, a 179 učenika (45.90%) školovalo se za zanimanje *tehničar za brodogradarstvo*. 20 učenika (5.13%) nije označilo programsko usmjerenje koje pohađaju.

3.2. Instrumenti

Pripremljeni papir-olovka upitnik je sadržavao pitanja o sociodemografskim karakteristikama ispitanika (spol, dob, usmjerenje, školski uspjeh), Upitnik profesionalne adaptabilnosti (Savickas i Porfeli, 2012; Babarović i Šverko, 2016) i Upitnik ostvarenja zadataka konstrukcije karijere (Savickas i Porfeli, 2012; Babarović i Šverko, 2016).

Upitnik profesionalne adaptabilnosti (Savickas i Porfeli, 2012; Babarović i Šverko, 2016) sadrži 24 tvrdnje, a sastoji se od 4 subskale: *usredotočenost* (npr. Razumijem da moje današnje odluke oblikuju moju budućnost.), *kontrola* (npr. Samostalno donosim odluke.), *znatiželja* (npr. Istražujem svijet oko sebe) i *samopouzdanje* (npr. Iskorištavam svoje sposobnosti do kraja). Rezultate je moguće izraziti kao jednostavnu linearnu kombinaciju četiriju subskala (kompozitni rezultat koji ukazuje na profesionalnu adaptabilnost) ili kao rezultat na pojedinoj subskali pri

čemu viši rezultat označava višu razinu pojedine dimenzije *profesionalne adaptabilnosti*. U ovom je radu rezultat izražen i na pojedinim subskalama i kao kompozit, a pouzdanosti subskala i cijelog upitnika mjerene Cronbach alpha koeficijentom su zadovoljavajuće (Tablica 1).

Upitnik ostvarenja zadataka konstrukcije karijere sastoji se od 25 tvrdnji koje čine 5 subskala: *jasnoća pojma o sebi* (npr. Formirati jasnu sliku o sebi), *istraživanje zanimanja* (npr. Učiti o različitim vrstama poslova), *donošenje odluka* (npr. Pronaći tip posla koji mi odgovara), *razvoj vještina* (npr. Razvijati znanja ili vještine koje će mi pomoći da dobijem posao koji želim) i *tranzicija na posao* (npr. Napraviti planove za traženje posla). Rezultate je moguće izraziti kao jednostavnu linearnu kombinaciju pet subskala (kompozitni rezultat koji ukazuje na karijernu pripremljenost) ili kao rezultat na pojedinoj subskali pri čemu viši rezultat označava višu razinu pojedinog aspekta karijerne pripremljenosti. U ovom je radu rezultat izražen i na pojedinim subskalama i kao kompozit, a pouzdanosti subskala i cijelog upitnika mjerene Cronbach alpha koeficijentom su zadovoljavajuće (Tablica 1).

3.3. Postupak

Istraživanje je provedeno od travnja do lipnja 2019. Autor istraživanja primijenio je upitnik u Pomorskoj školi Zadar, a u ostalim je školama istraživanje provedeno uz pomoć stručnih suradnika. Sudionici su ispunjavali upitnik za vrijeme nastave, a ispunjavanje upitnika trajalo je 15 minuta. Na početku upitnika nalazila se uputa u kojoj su cilj i svrha istraživanja bili ukratko objašnjeni, a također je istaknuto da je sudjelovanje u istraživanju u potpunosti anonimno i dobrovoljno.

4. REZULTATI

Tablica 1 prikazuje deskriptivne parametre na cijelom uzorku učenika.

Tablica 1 Deskriptivni parametri na cijelom uzorku učenika (N=390)

Varijabla	Cronbach	Raspon	Teoretski raspon	<i>M</i>	<i>SD</i>	Koeficijent asimetričnosti (s.p.)	Koeficijent kurtičnosti (s.p.)	
	alpha koeficijent	(min-max)						
Školski uspjeh tekuće školske godine	-	1-5	1-5	3.36	.83	-.52 (.13)	.59 (.26)	
Karijerna pripremljenost	Jasnoća pojma o sebi	.75	1-5	1-5	3.73	.76	-.63 (.12)	.70 (.25)
	Donošenje odluka	.75	1-5	1-5	3.43	.86	-.26 (.13)	-.09 (.26)
	Istraživanje zanimanja	.76	1-5	1-5	3.77	.89	-.69 (.13)	.37 (.25)
	Razvoj vještina	.78	1-5	1-5	3.56	.87	-.71 (.12)	.55 (.25)
	Tranzicija na posao	.72	1-5	1-5	3.59	.97	-.59 (.13)	.20 (.25)
	Ukupan rezultat	.91	1-5	1-5	3.60	.71	-.65 (.13)	1.23 (.25)
Profesionalna adaptabilnost	Usredotočenost	.85	1-5	1-5	3.76	.80	-.57 (.12)	.58 (.25)
	Kontrola	.88	1-5	1-5	3.82	.86	-.67 (.12)	.27 (.25)
	Znatizelja	.83	1-5	1-5	3.65	.81	-.34 (.12)	-.08 (.25)
	Samopouzdanje	.85	1-5	1-5	3.72	.79	-.28 (.12)	.04 (.25)
	Ukupan rezultat	.95	1-5	1-5	3.74	.68	-.44 (.12)	.86 (.25)

Legenda: s.p. – standardna pogreška

Od 390 učenika koji su sudjelovali u istraživanju, 24 nisu odgovorila na pitanje što planiraju nakon završetka srednjoškolskog obrazovanja. Od preostalih 366 učenika, 292 namjeravaju nastaviti karijeru u pomorstvu, dok 74 ne namjeravaju nastaviti karijeru u pomorstvu. Precizniji karijerni planovi obje skupine učenika navedene su u Prilogu 1.

Iz Tablica 1 i 2 i Priloga 2 vidljivo je kako distribucije teže višim vrijednostima, ali je zbog vrijednosti koeficijenta asimetričnosti (manji od +/- 3) i kurtičnosti (manji od +/- 10) dozvoljeno provoditi parametrijske statističke postupke (Kline, 2005). Rasponi vrijednosti na Upitniku karijerne adaptabilnosti i na Upitniku ostvarenja zadataka konstrukcije karijere u ovom istraživanju ne odstupaju od teorijskih raspona.

Kako bi se utvrdilo razlikuju li se učenici koji se namjeravaju nastaviti baviti pomorstvom od onih koji se ne namjeravaju nastaviti baviti pomorstvom u ispitivanim konstruktima izračunati su t-testovi za nezavisne uzorke. Tablica 2 prikazuje rezultate t-testova.

Tablica 2. Rezultati t-testova za nezavisne uzorke između učenika koji namjeravaju (N=292) i ne namjeravaju nastaviti karijeru u pomorstvu (N=74)

	Varijabla	M_{Da}	SD_{Da}	M_{Ne}	SD_{Ne}	t	df	p
Karijerna pripremljenost	Jasnoća pojma o sebi	3.76	0.75	3.61	0.85	1.48	364	0.141
	Donošenje odluka	3.49	0.85	3.20	0.89	2.55	341	0.011*
	Istraživanje zanimanja	3.85	0.87	3.52	0.97	2.78	344	0.006**
	Razvoj vještina	3.65	0.84	3.27	0.94	3.39	363	0.001**
	Tranzicija na posao	3.62	0.94	3.37	1.12	1.87	355	0.063
	Ukupan rezultat	3.65	0.70	3.41	0.77	2.57	355	0.011*
	Usredotočenost	3.81	0.79	3.63	0.81	1.73	361	0.084

Profesionalna adaptabilnost	Kontrola	3.88	0.85	3.71	0.87	1.59	360	0.113
	Znatželja	3.67	0.80	3.55	0.85	1.16	360	0.245
	Samopouzdanje	3.77	0.76	3.61	0.88	1.50	359	0.135
	Ukupan rezultat	3.78	0.66	3.62	0.72	1.87	359	0.062

Legenda: * - $p < .05$; ** - $p < .01$

S obzirom na razliku u broju učenika koji namjeravaju i onih koji ne namjeravaju nastaviti karijeru u pomorstvu, provjerene su razlike u varijancama rezultata dvaju poduzoraka kao preduvjet planiranim t-testovima. Analiza je pokazala da se varijance među uzorcima razlikuju jedino za rezultate subskale *tranzicija na posao* uz razinu rizika od 5% ($F(1,355)=3.91$).

Prosječne vrijednosti *karijerne pripremljenosti* su relativno visoke. T-testovi su ukazali na značajnu razliku među poduzorcima u razinama rezultata na subskalama *donošenje odluka*, *istraživanje zanimanja* i *razvoj vještina* kao i u ukupnom rezultatu *karijerne pripremljenosti*.

Učenici koji namjeravaju nastaviti karijeru u pomorstvu postižu više rezultate u odnosu na učenike koji ne namjeravaju nastaviti karijeru u pomorstvu.

Prosječne vrijednosti svih dimenzija profesionalne adaptabilnosti, kao i kompozitni rezultat relativno su visoki. U niti jednoj od dimenzija *profesionalne adaptabilnosti* i kompozitnom rezultatu *profesionalne adaptabilnosti* nisu utvrđene razlike između učenika koji namjeravaju nastaviti karijeru u pomorstvu i onih koji ne namjeravaju nastaviti karijeru u pomorstvu.

Kako bi se odgovorilo na drugi istraživački problem, provedena je multipla regresijska analiza. Prije provođenja multiple regresijske analize izračunati su Pearsonovi koeficijenti korelacije između svih prediktorskih i kriterijske varijable. U Tablici 3 prikazani su izračunati koeficijenti korelacije.

Tablica 3 Prikaz povezanosti između ispitivanih varijabli (N=347)

Varijabla	1.	2.	3.	4.	5.	6.
1. školski uspjeh	1	.22**	.17**	.20**	.29**	.16**
2. usredotočenost		1	.55**	.65**	.59**	.57**

3. kontrola	1	.55**	.58**	.52**
4. znatiželja		1	.63**	.53**
5. samopouzdanje			1	.54**
6. karijerna pripremljenost				1

Legenda: ** - $p < .01$

Učenici koji imaju viši prosjek ocjena karijerno su pripremljeniji i profesionalno adaptabilniji: *usredotočeniji* na svoju profesionalnu budućnost; *znatiželjniji* u istraživanju različitih mogućih pojmova o sebi i budućih scenarija; *samopouzdaniji* u slijeđenju vlastitih ciljeva te pokazuju više razine *kontrole* u pripremi za svoju profesionalnu budućnost.

Povezanosti između pojedinih dimenzija profesionalne adaptabilnosti su umjereno pozitivne, što je i bilo za očekivati. Sve dimenzije profesionalne adaptabilnosti značajno su pozitivno povezane s karijernom pripremljenosti, a veličine povezanosti su umjerene.

Tablica 4 prikazuje rezultate multiple regresijske analize za kriterijsku varijablu karijerna pripremljenost.

Tablica 4 Rezultati multiple regresijske analize školskog uspjeha i profesionalne adaptabilnosti kao prediktora karijerne pripremljenosti (N=347)

	Varijabla	<i>t</i>	β
	Školski uspjeh	-0.36	-0.02
Profesionalna adaptabilnost	Usredotočenost	4.73	0.27**
	Kontrola	3.65	0.20**
	Znatiželja	2.05	0.12*
	Samopouzdanje	3.31	0.19**

Legenda: * - $p < .05$; ** - $p < .01$

Odabrani prediktori objašnjavaju 42.78% varijance *karijerne pripremljenosti* ($R^2=0.6541$, $F(5,341)=50.99$, $p < .01$). Pri tome sve četiri dimenzije profesionalne adaptabilnosti značajno doprinose objašnjenju *karijerne pripremljenosti*, a školski uspjeh ne doprinosi objašnjenju karijerne pripremljenosti. Učenici koji su *usredotočeniji* na svoju profesionalnu budućnost; s

višom razinom *kontrole* - savjesniji, odlučniji i organiziraniji u izvođenju zadataka profesionalnog razvoja i radnih tranzicija; *znatiželjniji* u istraživanju različitih mogućih pojmova o sebi i budućih scenarija te *samopouzdaniji* su *karijerno pripremljeniji*.

5. RASPRAVA

Pomorstvo je iznimno specifično zanimanje, a onima koji se njime bave pruža različite doživljaje: obogaćuje i nadahnjuje proživljenim iskustvima, ali istovremeno zahtijeva učinkovit timski rad, poznavanje različitih vještina, sposobnost donošenja odluka, kao i suočavanje s različitim opasnostima i izazovima poput piratstva i rada u multikulturalnom okruženju (MacLachlan, 2017). Želeći produbiti spoznaje kvalitativnog istraživanja o razlozima odabira pomorskih obrazovnih institucija (Slišković i sur., 2020), cilj ovoga istraživanje je bio usporediti razine profesionalne adaptabilnosti i karijerne pripremljenosti učenika koji namjeravaju i onih koji ne namjeravaju nastaviti karijeru u pomorstvu, kao i utvrditi doprinos različitih dimenzija profesionalne adaptabilnosti objašnjenju karijerne pripremljenosti

5.1. Odabir karijere

Od 390 učenika koji su u potpunosti ispunili upitnik, 18.97% ne namjerava nastaviti karijeru u pomorstvu. Podatak kako petina učenika završnih razreda pomorskih škola u Hrvatskoj ne namjerava nastaviti karijeru u pomorstvu je zabrinjavajući, pogotovo ukoliko se pogledaju planovi za nastavak karijere tog dijela uzorka (Prilog 1). Četvrtina učenika koji ne namjeravaju nastaviti karijeru u pomorstvu nemaju jasnu viziju ili i dalje nisu sigurni što bi željeli nakon završetka srednjoškolskog obrazovanja. Važno je istaknuti kako su planovi o nastavku karijere trenutni jer je izgradnja karijere prema Savickasovoj *Teoriji izgradnje karijere* cjeloživotni proces koji zahtijeva spremnost na prilagodbu i učenje. Moguće je da učenici koji trenutno ne namjeravaju nastaviti karijeru u pomorstvu promijene svoje profesionalne planove u slučaju neuspjeha trenutnih planova ili loše gospodarske situacije te se nastave dodatno usavršavati za rad u pomorstvu, svjesni važnosti iskorištavanja prilika koje se nude na nestabilnom tržištu rada (Savickas, 2013). Ipak, nalaz kako petina učenika završnih razreda pomorskih škola ne namjeravaju nastaviti karijeru u pomorstvu sugerira kako bi škole mogle razmotriti uvođenje razredbenih ispita prije upisa u prvi razred. Na taj bi se način smanjio broj učenika koji nastavljaju karijeru van pomorstva što je u skladu s nalazima Obando-Rojasa i suradnika (1999). Osim toga, škole bi zainteresiranim kandidatima trebale omogućiti savjetovanje u vidu pružanja informacija o potencijalnim opasnostima, rizicima, poteškoćama i izazovima pomorstva, ali i o mogućnostima i benefitima pomorske profesije kako bi se upisali najzainteresiraniji kandidati koji će stjecati znanja i vještine za bavljenje svjetski važnom gospodarskom granom.

5.2. Razlike u profesionalnoj adaptabilnosti i karijernoj pripremljenosti između učenika koji namjeravaju i ne namjeravaju nastaviti karijeru u pomorstvu

Nisu pronađene razlike u razinama profesionalne adaptabilnosti između učenika koji namjeravaju i ne namjeravaju nastaviti karijeru u pomorstvu, a prosječne vrijednosti su usporedive s vrijednostima indonezijskih kadeta (Sulistiani, Suminar i Hendriani, 2019) i može se utvrditi kako su relativno visoke. Ukoliko ovaj nalaz promatramo u sklopu *Teorije izgradnje karijere*, tada učenici završnih razreda pomorskih škola u Hrvatskoj posjeduju odgovarajuće resurse koji će im omogućiti da se u skoroj budućnosti u svojim radnim ulogama na uspješan način nose s različitim zadacima, tranzicijama i traumama što će im omogućiti uspješnu socijalnu integraciju.

Rudolph i suradnici (2017) navode kako su izvori sposobnosti prilagodbe *psihološki kapital*, a dvije komponente *psihološkog kapitala* uključuju optimizam o budućem uspjehu te ustrajanje u ciljevima, i, onda kada je potrebno, preusmjerenje puteva koji vode do ciljeva kako bi se uspjelo. Dakle, moguće je pretpostaviti kako su učenici pomorskih škola koji ne namjeravaju nastaviti karijeru u pomorstvu u prve dvije godine srednjoškolskoga obrazovanja shvatili kako neće moći ostvariti uspješnu karijeru u pomorstvu pa su iz toga razloga odlučili nastaviti karijeru u nekom drugom smjeru nakon završetka srednjoškolskoga obrazovanja pri čemu su vjerojatno optimistični o budućnosti. Konačno, moguće je ustvrditi kako su obrazovanjem za vrlo specifično i zahtjevno zanimanje kao što je ono pomorskog nautičara ili tehničara za brodstrojlarstvo učenici stekli visoke razine profesionalne adaptabilnosti koja će im zasigurno pomoći na njihovom budućem radnom mjestu.

Učenici koji namjeravaju nastaviti karijeru u pomorstvu karijerno su pripremljeniji u odnosu na učenike koji ne namjeravaju nastaviti karijeru u pomorstvu. *Vještine* učenika koji namjeravaju nastaviti karijeru u pomorstvu, kao i njihovo *istraživanje zanimanja* su na višoj razini u odnosu na učenike koji ne namjeravaju nastaviti karijeru u pomorstvu. Černja i suradnici (2018) navode kako su odabiranje određenog zanimanja i stjecanje odgovarajućeg obrazovanja važni kako bi se uspješno riješili zadaci u fazi *istraživanja* u procesu razvoja karijere što je u skladu s nalazima na uzorku učenika pomorskih škola u Hrvatskoj: učenici koji namjeravaju nastaviti karijeru u pomorstvu su tijekom srednjoškolskoga obrazovanja stekli vještine koje su važne za njihovo buduće radno mjesto, ali su i stječući različita znanja dodatno istražili zanimanja u pomorstvu. Učenici koji namjeravaju nastaviti karijeru u pomorstvu su napredniji u *donošenju*

odluka u odnosu na učenike koji ne namjeravaju nastaviti karijeru u pomorstvu. Donošenje kvalitetnih karijernih odluka ključni je zadatak faze *istraživanja* (Super, 1980) u kojoj se nalaze sudionici ovog istraživanja. Pri interpretaciji ovoga nalaza važno je naglasiti kako završetkom srednjoškolskog obrazovanja u pomorskoj školi učenici stječu kvalifikacije koje im omogućavaju ukrcaj na brod što onim učenicima koji ne namjeravaju nastaviti karijeru u pomorstvu u slučaju neostvarivanja njihovih profesionalnih planova omogućava da bez stjecanja dodatnih kvalifikacija brzo pronađu radno mjesto. (Ne)postojanje jasnoga karijernog izbora kod dijela učenika završnih razreda srednjih pomorskih škola kao i spoznaja da je petina polaznika završnih razreda srednjih pomorskih škola odabralo pomorsku srednju školu iz razloga *nevezanih za pomorsku profesiju* (Slišković i sur., 2020) ukazuje na važnost pozornije selekcije kandidata od strane obrazovnih institucija. Jednako je važno i pružanje mogućnosti upoznavanja s pomorskom djelatnosti jer se odluka o odabiru pomorstva kao zanimanja donosi prilično rano – u dobi između 14 i 15 godina. Učenici koji namjeravaju nastaviti karijeru u pomorstvu i oni koji ne namjeravaju nastaviti karijeru u pomorstvu se ne razlikuju u *jasnoći pojma o sebi*. Iz toga proizlazi da su tijekom srednjoškolskoga obrazovanja učenici pokušavali otkriti što je njihov životni poziv, odnosno čime se žele baviti u životu pri čemu je petina učenika shvatila da se ne želi baviti pomorstvom.

Bavljenje pomorstvom omogućava zadovoljavanje potrebe za samoaktualizacijom, a ostvarivanje svih svojih potencijala podrazumijeva i izgradnju pojma o sebi što je sukladno izgradnji karijere (Savickas, 1997). Obrazujući se i stječući različite vještine za bavljenje pomorstvom kao i svim izazovima ovoga zanimanja učenici izgrađuju pojam o sebi, ali se i približavaju pojmu samoaktualizirane ličnosti. Na tome putu dio učenika odustaje od bavljenja pomorstvom pri čemu do izražaja dolazi jedna od komponenti psihološkoga kapitala - preusmjeravanje puteva koji vode do ciljeva kako bi se uspjelo. Dakle, svijest da pomorstvo nije karijera u kojoj mogu dosegnuti stadij samoaktualizirane ličnosti dovodi do odabira neke druge karijere ili potrage za istom pri čemu se izgrađuje pojam o sebi.

Prema Teoriji samoodređenja (Ryan i Deci, 2017), visoke razine intrinzične motivacije doprinose visokim razinama zadovoljstva. Rodriguez-Moreno (2007, prema Pablo-Lerchundi, Núñez-del-Río i González-Tirados, 2015) ističe važnost donošenja odluka o karijeri na temelju intrinzičnog interesa, a Gonzalez-Maura (2003, prema Pablo-Lerchundi i sur., 2015) navodi kako se nedostatak visokih razina intrinzične motivacije pri karijernom izboru može nadoknaditi ukoliko je odluka donesena odgovorno – razmišljajući o vlastitim sposobnostima. Moguće je pretpostaviti kako dio učenika u hrvatskim pomorskim školama ne samo da nije

zainteresiran za bavljenje pomorstvom po završetku škole, već pri odabiru škole ni ne razmišlja o svojoj spremnosti i sposobnostima da u toj profesiji bude uspješan. Ukoliko bi institucije u kojima se budući pomorci obrazuju zainteresiranim kandidatima omogućili savjetovanje prije odabira, vjerojatno je kako bi se broj kandidata koji se ne namjeravaju baviti pomorstvom ubrzo smanjio, a dugoročno bi postao iznimka. Osim toga, važno je isticati važnost intrinzične motivacije u ostvarivanju zadovoljstva poslom kod pomoraca (Yuen, Loh, Zhou i Wong, 2018) potencijalnim pomorcima i poslodavcima jer se prema nalazima izvješća Shiptalk Limited i Sailors' Society (2012) među pet najčešćih odgovora vezanih uz razloge odabira pomorske karijere nalaze dva vezana uz ekstrinzične motivatore odnosno visoka primanja.

5.3. Doprinos školskog uspjeha i profesionalne adaptabilnosti objašnjenju karijerne pripremljenosti

Na bivarijantnoj je razini školski uspjeh nisko pozitivno povezan s *karijernom pripremljenosti*, dok su sve četiri dimenzije *profesionalnu adaptabilnost* umjereno pozitivno povezane s *karijernom pripremljenosti*. Školski uspjeh ne doprinosi objašnjenju karijerne pripremljenosti što nije u skladu s nalazima Choi i Kim (2013), a sve četiri dimenzije profesionalne adaptabilnosti pozitivni su prediktori karijerne pripremljenosti. Ovaj nalaz sugerira koliko je važno ojačavati profesionalnu adaptabilnost tijekom srednjoškolskoga obrazovanja ne samo kako bi se istražilo zanimanje za koje se učenici trenutno obrazuju, već kako bi se na kraju srednjoškolskoga obrazovanja donijela kvalitetna karijerna odluka što je najvažniji zadatak faze istraživanja (Super, 1980), ali i kako bi prije nastavka daljnjega obrazovanja ili odlaska na tržište rada stekli jasnu sliku o sebi.

5.4. Doprinos i ograničenja provedenoga istraživanja

Nalazi provedenog istraživanja, koje predstavlja prvo kvantitativno istraživanje na relativno velikom uzorku učenika koji se obrazuju za bavljenje pomorstvom u Republici Hrvatskoj, važni su za potencijalne pomorce, obrazovne institucije, ali i poslodavce. Rezultati sugeriraju kako petina učenika završnih razreda ne namjerava nastaviti karijeru u pomorstvu. Stoga je nužno da kandidati zainteresirani za bavljenje pomorstvom prije upisa pomorske obrazovne institucije pažljivo promisle o svojoj motivaciji za bavljenje pomorstvom, a obrazovne institucije bi uz odgovarajuću potporu državnih tijela (Ministarstvo pomorstva) trebale omogućiti zainteresiranim kandidatima da se upoznaju sa svim opasnostima, rizicima, poteškoćama, ali i mogućnostima i prednostima pomorske profesije. S ciljem smanjivanja broja

učenika koji ne smatraju pomorstvo svojim karijernim izborom, pomorske bi škole trebale razmotriti mogućnost uvođenja selekcijskog postupka kako bi se svim kandidatima koji ne zadovoljavaju potrebne uvjete za upis u pomorsku školu preporučila neka druga karijera koja bi im omogućavala veći potencijal samoaktualizacije. Selekcijski bi postupak mogao sadržavati testiranje različitih kognitivnih sposobnosti, ali i procjenjivanje motiviranosti za bavljenje pomorstvom intervjuom ili pismenim uratkom. Osim toga, nalazi istraživanja ukazuju kako je jedan od benefita obrazovanja u pomorskoj školi visoka razina profesionalne adaptabilnosti iz čega proizlazi kako trenutni obrazovni programi kvalitetno pripremaju učenike za suočavanje sa budućim zadacima, tranzicijama i poteškoćama u pomorstvu ili nekoj drugoj gospodarskoj grani. Ipak, škole bi trebale promisliti o povremenim intervencijskim programima u suradnji s drugim obrazovnim institucijama kako bi se dodatno ojačala pripremljenost učenika za nastavak obrazovanja ili zaposlenje, a brojni nalazi svjedoče kako su karijerne intervencije učinkovit način osnaživanja karijernog razvoja adolescenata (Kiuru, Kovisto, Mutanen, Vuori i Nurmi, 2011; Koen, Klehe i van Vianen, 2012; Koys, 2017).

U razmatranju utvrđenih rezultata, važno je osvrnuti se i na potencijalna ograničenja. Uzorak koji je sudjelovao u istraživanju nije reprezentativan zbog toga što se pozivu na istraživanje odazvalo sedam od osam pomorskih škola u Hrvatskoj te nesudjelovanja onih učenika koji su na dan provođenja istraživanja bili odsutni s nastave. Nadalje, korišteni instrumenti zasnivaju se na samoprocjeni te je kao i kod ostalih istraživanja koja se koriste samoprocjenom moguće da je određen udio odgovora socijalno poželjan. Konačno, dobiveni odnosi između prediktorskih (školski uspjeh i dimenzija profesionalne adaptabilnosti) i kriterijske varijable (karijerna pripremljenost) trebaju se sagledavati isključivo relacijski s obzirom da korišteni korelacijski nacrt ne omogućava donošenje uzročno-posljedičnih zaključaka.

6. ZAKLJUČCI

1. Učenici koji ne namjeravaju nastaviti karijeru u pomorstvu se ne razlikuju od učenika koji se namjeravaju baviti pomorskom profesijom u *profesionalnoj adaptabilnosti*. Učenici koji se namjeravaju baviti pomorskom profesijom su *karijerno pripremljeniji* u odnosu na učenike koji se po završetku srednjoškolskog pomorskog obrazovanja namjeravaju baviti nekom drugom djelatnosti.

2. Školski uspjeh ne doprinosi objašnjenju karijerne pripremljenosti, dok sve četiri dimenzije profesionalne adaptabilnosti – usredotočenost, kontrola, znatiželja i samopouzdanje značajno doprinose objašnjenju karijerne pripremljenosti.

7. LITERATURA

- Alderton, T., Bloor, M., Kahveci, E., Lane, T., Sampson, H., Thomas, M., ... i Zhao, M. (2004). *The global seafarer: Living and working conditions in a globalized industry*. Cardiff, UK: Seafarers International Research Centre.
- Barnett, M., Gatfield, D., Overgaard, B., Pekcan, C. i Graveson, A. (2006). Barriers to progress or windows of opportunity? A study in career path mapping in the maritime industries. *WMU Journal of Maritime Affairs*, 5(2), 127-142.
- BIMCO. (2015). Manpower Report. Preuzeto s: <http://www.ics-shipping.org/docs/default-source/resources/safety-security-and-operations/manpower-report-2015-executive-summary.pdf?sfvrsn=16> Pristupljeno: 20. prosinca 2019.
- Carotenuto, A., Molino, I., Fasanaro, A. M. i Amenta, F. (2012). Psychological stress in seafarers: A review. *International Maritime Health*, 63(4), 188–194.
- Choi, K. i Kim, D.-Y. (2013). A cross cultural study of antecedents on career preparation behavior: Learning motivation, academic achievement, and career decision self-efficacy. *Journal of Hospitality, Leisure, Sport & Tourism Education*, 13, 19–32. DOI: 10.1016/j.jhlste.2013.04.001
- Comperatore, C. A., Rivera, P. K. i Kingsley, L. (2005). Enduring the shipboard stressor complex: A systems approach. *Aviation, Space, and Environmental Medicine*, 76(6), B108-B118.
- Coggon, D., Harris, E. C., Brown, T., Rice, S. i Palmer, K. T. (2010). Occupation and mortality related to alcohol, drugs and sexual habits. *Occupational Medicine*, 60(5), 348–353.
- Černja, I., Šverko, I. i Babarović, T. (2018). Career maturity indicators in adolescence: Convergence of different measures. U: V. Cohen-Scali, J. Rossier i L. Nota (Ur.), *New perspectives on career counseling and guidance in Europe* (str. 53-69). Cham: Springer International Publishing AG.
- Dragomir, C. (2013). Norwegian initiatives to improve maritime education and to motivate young generation join seafaring. Preuzeto s: <http://www.wseas.us/e-library/conferences/2013/Brasov/EPLS/EPLS-02.pdf>
- European Maritime Safety Agency (2019). Seafarers Statistics in EU. Statistical review (2017 data – STCW-IS). Preuzeto s: https://safety4sea.com/wp-content/uploads/2019/09/EMSA-Seafarers-Statistics-in-the-EU-Statistical-review-2017-STCW-IS-data-2019_09.pdf. Pristupljeno: 21. prosinca 2019.

- Fei, J., i Lu, J. (2015). Analysis of students' perceptions of seafaring career in China based on artificial neural network and genetic programming. *Maritime Policy & Management*, 42(2), 111-126.
- Gunkel, M., Schlaegel, C., Langella, I. M. i Peluchette, J. V. (2010). Personality and career decisiveness: An international empirical comparison of business students' career planning. *Personnel Review*, 39(4), 503-524.
- Guo, J. L., Liang, G. S. i Ye, K. D. (2006). An influence model in seafaring choice for Taiwan navigation students. *Maritime Policy & Management*, 33(4), 403-421.
- Hafez, A. (1999). Seafarers' social life and its effect on maritime safety—with respect to Egyptian seafarers. Neobjavljen diplomski rad. World Maritime University, Malmö, Švedska. Preuzeto s: <http://dlib.wmu.se/jspui/bitstream/123456789/471/1/13208.pdf>. Pristupljeno: 30. lipnja 2020..
- Hirschi, A. (2009). Career adaptability development in adolescence: Multiple predictors and effect on sense of power and life satisfaction. *Journal of Vocational Behavior*, 74(2), 145-155.
- Hirschi, A. (2014). Hope as a resource for self-directed career management: Investigating mediating effects on proactive career behaviors and life and job satisfaction. *Journal of Happiness Studies*, 15(6), 1495–1512.
- Hirschi, A., Herrmann, A. i Keller, A. C. (2015). Career adaptivity, adaptability, and adapting: A conceptual and empirical investigation. *Journal of Vocational Behavior*, 87(1), 1–10.
- Hystad, S. W., Saus, E. R., Sætrevik, B. i Eid, J. (2013). Fatigue in seafarers working in the offshore oil and gas re-supply industry: Effects of safety climate, psychosocial work environment and shift arrangement. *International Maritime Health*, 64(2), 72–79.
- Iversen, R. T. (2012). The mental health of seafarers. *International Maritime Health*, 63(2), 78–89.
- Johnston, C. S., Luciano, E. C., Maggiori, C., Ruch, W. i Rossier, J. (2013). Validation of the German version of the Career Adapt-Abilities Scale and its relation to orientations to happiness and work stress. *Journal of Vocational Behavior*, 83(3), 295–304.
- Kalvaitiene, G., Bartuseviciene, I. i Senčila, V. (2011). Improving MET quality: Relationship between motives of choosing maritime professions and students' approaches to learning. *International Journal on Marine Navigation and Safety of Sea Transportation*, 5(4), 535-540.

- Kanev, D., Toncheva, S., Terziev, V. i Narleva, K. (2017). Specific aspects of motivation of seafarers. *SSRN Electronic Journal*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3144743>
- Kiuru, N., Koivisto, P., Mutanen, P., Vuori, J. i Nurmi, J.-E. (2011). How do efforts to enhance career preparation affect peer groups? *Journal of Research on Adolescence*, 21(3), 677–690.
- Kleiman, T., Gati, I., Peterson, G., Sampson, J., Reardon, R. i Lenz, J. (2004). Dysfunctional thinking and difficulties in career decision making. *Journal of Career Assessment*, 12(3), 312–331.
- Kline, T. (2005). *Psychological testing: A practical approach to design and evaluation*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Koen, J., Klehe, U. C. i Van Vianen, A. E. M. (2012). Training career adaptability to facilitate a successful school-to-work transition. *Journal of Vocational Behavior*, 81(3), 395–408.
- Koys, D. J. (2017). Using the Department of Labor’s “My Next Move” to improve career preparedness. *Journal of Management Education*, 41(1), 94–117.
- Lau, Y. Y. i Ng, A. K. (2015). The motivations and expectations of students pursuing maritime education. *WMU Journal of Maritime Affairs*, 14(2), 313-331.
- Lent, R. W. (2013). Career-life preparedness: Revisiting career planning and adjustment in the new workplace. *The Career Development Quarterly*, 61(1), 2–14.
- Lerner, R. M. (2006). Developmental science, developmental systems, and contemporary theories of human development. U: R.M. Lerner (Ur.), *Theoretical models of human development*, 1-17. Hoboken, NJ: Wiley.
- Lin, W.P., Guo, J.L., Hsieh, Y.J., Lee, H.T. i Chang, C.C. (2015). Investigating the seafaring intention of nautical science majored undergraduates in mainland China. *Maritime Quarterly*. 24(1), 91–113.
- Lu, C. S., Weng, H. K., Huang, F., Leung, L. H. i Wang, W. D. (2018). Assessing the seafaring intention of maritime students in Hong Kong. *Transportation Research Part A: Policy and Practice*, 110, 258-273. DOI: [10.1016/j.tra.2017.10.007](https://doi.org/10.1016/j.tra.2017.10.007)
- MacLachlan, M. (2017). Maritime psychology: Definition, scope and conceptualization. U: M. MacLachlan (Ur.), *Maritime Psychology: Research in Organizational & Health Behavior at Sea* (str. 1–18). Cham: Springer.
- MacLachlan, M., Kavanagh, B., & Kay, A. (2012). Maritime health: A review with suggestions for research. *International Maritime Health*, 63(1), 1–6.
- Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370–396.

- MTI Network. (2015). Solving the Shortage: How to take on the Seafarer Recruitment Challenge with Social Media. Preuzeto s: <https://www.mtinetwork.com/solving-shortage-take-seafarer-recruitment-challenge-social-media/> Pristupljeno: 20. prosinca 2019.
- Nägele, C. i Neuenschwander, M. P. (2014). Adjustment processes and fit perceptions as predictors of organisational commitment and occupational commitment of young workers. *Journal of Vocational Behavior*, 85(3), 385–393.
- Negru-Subtirica, O., Pop, E. I. i Crocetti, E. (2015). Developmental trajectories and reciprocal associations between career adaptability and vocational identity: A three-wave longitudinal study with adolescents. *Journal of Vocational Behavior*, 88, 131-142. DOI: 10.1016/j.jvb.2015.03.004
- Obando-Rojas, B., Gardner, B. i Naim, M. (1999). A system dynamic analysis of officer manpower in the merchant marine. *Maritime Policy & Management*, 26(1), 39–60.
- Oldenburg, M., Baur, X. i Schlaich, C. (2010). Occupational risks and challenges of seafaring. *Journal of Occupational Health*, 52(5), 249–256.
- Oldenburg, M., Harth, V. i Jensen, H. J. (2013). Overview and prospect: Food and nutrition of seafarers on merchant ships. *International Maritime Health*, 64(4), 191–194.
- Oldenburg, M., Jensen, H. J., Latza, U. i Baur, X. (2009). Seafaring stressors aboard merchant and passenger ships. *International Journal of Public Health*, 54(2), 96–105.
- Oldenburg, M., Jensen, H. J. i Wegner, R. (2012). Burnout syndrome in seafarers in the merchant marine service. *International Archives of Occupational and Environmental Health*, 86(4), 407–416.
- Oliveira, Í. M., Taveira, M. i Porfeli, E. J. (2017). Career preparedness and school achievement of Portuguese children: Longitudinal trend articulations. *Frontiers in Psychology*, 8, 618. DOI: 10.3389/fpsyg.2017.00618.
- Pablo-Lerchundi, I., Núñez-del-Río, M.-C. i González-Tirados, R.-M. (2015). Career choice in engineering students: its relationship with motivation, satisfaction and the development of professional plans. *Anales de Psicología*, 31(1), 268–279.
- Pallis, A. A. i Ng, A. K. (2011). Pursuing maritime education: an empirical study of students' profiles, motivations and expectations. *Maritime Policy & Management*, 38(4), 369-393.
- Penezić, Z., Slišković, A. i Kevrić, D. (2013). Neki korelati zadovoljstva životom kod pomoraca. *Suvremena psihologija*, 16(1), 83–92.

- Perry, J. C., Liu, X. i Pabian, Y. (2010). School engagement as a mediator of academic performance among urban youth: The role of career preparation, parental career support, and teacher support. *The Counseling Psychologist*, 38(2), 269–295.
- Pougnet, R., Pougnet, L., Loddé, B., Canals, L., Bell, S., Lucas, D. i Dewitte, J. D. (2014). Consumption of addictive substances in mariners. *International Maritime Health*, 65(4), 199-204.
- Rengamani, J. i Murugan, M. S. (2012). A study on the factors influencing the seafarers' stress. *AMET International Journal of Management*, 4(1), 44–51.
- Rudolph, C. W., Lavigne, K. N. i Zacher, H. (2017). Career adaptability: A meta-analysis of relationships with measures of adaptivity, adapting responses, and adaptation results. *Journal of Vocational Behavior*, 98, 17-34. DOI: 10.1016/j.jvb.2016.09.002
- Ryan, R. M. i Deci, E. L. (2017). *Self-determination theory: Basic psychological needs in motivation, development, and wellness*. New York: Guilford Publications.
- Sanden, S., Johnsen, B. H., Jarle Eid, J., Sommerfelt-Pettersen, J., Koefoed, V., Størksen, R., ... i Wilhelmsen, E.M. (2014). Mental readiness for maritime international operation: Procedures developed by Norwegian Navy. *International Maritime Health*, 65(2), 93–97.
- Savickas, M. L. (1997). Career adaptability: An integrative construct for life-span, life-space theory. *Career Development Quarterly*, 45(3), 247–259.
- Savickas, M. L. (2005). The theory and practice of career construction. U: S. D. Brown i R. W. Lent (Ur.) *Career development and counselling: Putting theory and research to work*, 42-70. Hoboken, NJ: Wiley.
- Savickas, M. L. (2013). Career construction theory and practice. U: R. W. Lent i S. D. Brown (Ur.) *Career development and counseling: Putting theory and research into work*, 147-183. Hoboken, NJ: Wiley
- Savickas, M. L. i Porfeli, E. J. (2012). Career Adapt-Abilities Scale: Construction, reliability, and measurement equivalence across 13 countries. *Journal of Vocational Behavior*, 80(3), 661–673.
- Shiptalk Limited i Sailors' Society. (2012). *Life at sea survey 2012: Seafarer attraction & retention survey report*. Tyne And Wear: Shiptalk Publishing.
- Skorikov, V. (2007). Continuity in adolescent career preparation and its effects on adjustment. *Journal of Vocational Behavior*, 70(1), 8–24.
- Slišković, A. (2010). Problemi rada u smjenama. *Arhiv za higijenu rada i toksikologiju*, 61 (4), 465-477.

- Slišković, A. (2017). Occupational stress in seafaring. U: M. MacLachlan (Ur.), *Maritime Psychology: Research in Organizational & Health Behavior at Sea* (str. 99-126). Cham: Springer
- Slišković, A., Galić, M. i Russo, A. (2020). Motivacijski čimbenici u odabiru pomorske karijere: Deskriptivno istraživanje na hrvatskim učenicima i studentima pomorstva. *Društvena Istraživanja, rukopis prihvaćen za objavu*.
- Sulistiani, W., Suminar, D. R. i Hendriani, W. (2019). Career adaptability of shipping cadets: A descriptive study. *Journal of Educational, Health and Community Psychology*, 8(3), 406–418.
- Super, D. E. (1980). A life-span, life-space approach to career development. *Journal of Vocational Behavior*, 16(3), 282-298.
- Super, D.E., Savickas, M.L. i Super, C.M. (1996). The life-span, life-space approach to careers. U: D. Brown i L. Brooks (Ur.), *Career choice and development*, 121–178. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Szozda, Z., Czyżowicz, D., Kałkowska, E., Raciborska, P., Raczkowska, J. i Skowronek, M. (2014). Female students' perspective for maritime career. *Zeszyty Naukowe*, 40(112), 105-112.
- UNCTAD. (2019). Review of Maritime Transport. Preuzeto s: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/rmt2019_en.pdf. Pristupljeno: 16. studenog 2019.
- Wilkins, K. G., Santilli, S., Ferrari, L., Nota, L., Tracey, T. J. G. i Soresi, S. (2014). The relationship among positive emotional dispositions, career adaptability, and satisfaction in Italian high school students. *Journal of Vocational Behavior*, 85(3), 329–338.
- Yuen, K. F., Loh, H. S., Zhou, Q. i Wong, Y. D. (2018). Determinants of job satisfaction and performance of seafarers. *Transportation Research Part A: Policy and Practice*, 110, 1–12. <https://doi.org/10.1016/j.tra.2018.02.006>

8. PRILOZI

Prilog 1 Karijerni planovi učenika koji se ne namjeravaju nastaviti baviti pomorstvom (N=74)

Karijerni plan	f (N)	%
Fakultet drugog usmjerenja	23	31.08
Posao u drugoj struci	10	13.51
Posao u inozemstvu u drugoj struci	3	4.05
Sport	3	4.05
Fakultet drugog usmjerenja – ne zna kojeg	6	8.11
Posao u drugoj struci – ne zna kojoj	7	9.46
Više izbora	9	12.16
Prekvalifikacija	3	4.05
Ne zna	10	13.51

Karijerni planovi učenika koji se namjeravaju nastaviti baviti pomorstvom (N=292)

Karijerni plan	f (N)	%
Završiti preddiplomski studij istog usmjerenja pa otići na brod	82	28.08
Otići na kadeturu	98	33.56
Nastaviti školovanje na preddiplomskom pa diplomskom studiju istog usmjerenja.	76	26.03
Više izbora vezanih uz pomorstvo	28	9.59
Zaposliti se u inozemstvu u struci.	4	1.37
Zaposliti se u RH struci	4	1.37

Prilog 2 Koeficijenti asimetričnosti i kurtičnosti za poduzorke učenika koji namjeravaju (Da) i ne namjeravaju (Ne) nastaviti karijeru u pomorstvu. (N=366)

		Da		Ne	
Varijabla		Koeficijent asimetričnosti	Koeficijent kurtičnosti	Koeficijent asimetričnosti	Koeficijent kurtičnosti
Karijerna pripremljenost	Jasnoća pojma o sebi	-.67 (.14)	.83 (.28)	-.56 (.28)	.24 (.55)
	Donošenje odluka	-.24 (.15)	-.21 (.29)	-.32 (.29)	.08 (.57)
	Izbor zanimanja	-.81 (.15)	.78 (.29)	-.43 (.29)	-.35 (.57)
	Razvoj vještina	-.75 (.14)	.77 (.28)	-.59 (.28)	.24 (.56)
	Tranzicija na posao	-.57 (.14)	.28 (.29)	-.45 (.29)	-.39 (.56)
	Kompozit	-.67 (.14)	1.29 (.29)	-.65 (.29)	.82 (.56)
Karijerna adaptivnost	Usredotočenost	-.61 (.14)	.68 (.29)	-.22 (.28)	.13 (.56)
	Kontrola	-.74 (.14)	.34 (.29)	-.42 (.28)	-.09 (.56)
	Znatiželja	-.28 (.14)	-.27 (.29)	-.30 (.28)	-.16 (.56)
	Samopouzdanje	-.17 (.14)	-.23 (.29)	-.27 (.28)	-.22 (.56)
	Kompozit	-.27 (.14)	.30 (.29)	-.40 (.28)	.96 (.56)